

TRIDESET LET KASNEJE

VRAČANJE S PIKA LENINA V PAMIRU

PAVLE ŠEGULA

Drugega avgusta ob 11.30 po našem času bo poteklo trideset let od trenutka, ko sva z **Rikom Salbergerjem** stala na vrhu Pika Lenina v Pamiru. Odtlej je minilo veliko časa, zvrstilo se je skoraj brez števila naših odprav v tuja gorstva. Naši fantje in dekleta so krepko presegle najdrznejša pričakovanja, obrali vse osemtisočake, se z odmevnimi prvenstvenimi in celo solo vzponi prek sten povzpeli na vrsto težko dosegljivih vrhov najvišjih gorstev na vseh celinah sveta, s šolo v Manangu poskrbeli za alpinistično vzgojo šerp in si priborili ugled v mednarodni alpinistični areni.

Gorniki v Zvezi sovjetskih sindikatov so poleti 1969 izkoristili stoletnico rojstva ustanovitelja SZ za veliko mednarodno srečanje pod Leninovim vrhom in okronali obletnico z množičnim vzpomom alpinistov na tretji najvišji vrh Sovjetske zveze. Zbora se je udeležilo približno 100 sovjetskih alpinistk in alpinistov iz 11 republik in 42 udeležencev iz 13 tujih držav. Podatkov o sovjetskih udeležencih nimam, za tujce pa vem, da nas je 28, kar dve tretjini, doseglo vrh.

Komisija za odprave v tuja gorstva PZS je februarja 1969 prejela vabilo, da se srečanja udeležita dva naša alpinista. Tiste čase so bili vzponi v alpskem slogu v najvišjih gorstvih sveta še redkost, zato smo menili, da ni obetov za samostojen vzpon, čeprav so člani naše 1. pamiške odprave leta 1957 tam že uspešno delovali prav na ta način. Pridružila naj bi se kateri od večjih skupin. Sledil je razpis, na katerega sem se prijavil tudi jaz. UO PZS je dobil okoli deset prijav in ob obetajočem tržiškem alpinistu Riku Salbergerju kavalirsko odprl vrata tudi meni kot tedanjemu načelniku KOTG. Mislili so si, da na vrh ne bom rinih, lahko pa se bom seznanil s številnimi vplivnimi ljudmi iz mednarodnih odpravarskih krogov in se naučil tudi česa koristnega o organizaciji odprav.

No, sreča je bila mila obema, dosegli smo več, kot smo upali pričakovati.

Z Rikom sva hodila kot enakopravna člana v skupini **Borisa in Kostje Klecko** in skupaj z njenimi člani dosegla vrh. Oba sva sodelovala tudi v njenih reševalnih akcijah: Riko že pri transportu padlega v razpoko v smeri Lipkina, oba pa še po padcu bolgarskega tovariša med vračanjem z vrha. Vodja skupine Boris mi je kot enemu od najstarejših članov odprave prizanašal z najhujšimi napori, a opravil sem vse, kar mi je bilo naloženo.

Zla usoda je hotela, da se Riko ni dolgo veselil svojega uspeha. Že 28. septembra 1969 ga je v Bavarski smeri Severne triglavske stene komaj dober mesec po vrnitvi iz Pamira in ko je bil že predviden za člana odprave na Istor-O-Nal v Hindukušu zadel kamnit plaz, kateremu je še istega dne podlegel.

Avtor članka: heroji so utrujeni, dehidrirani in lačni, prilegla se bo dolina.

Kot edini preostali član odpravice sem o najini skupni poti že istega leta poročal v PV z nadaljevanji »Pisma iz Pamirske torbe«, ki sem jih sklenil z opisom vzpona na vrh, nisem pa opisal sestopa, nesreče, reševanja ter zaključnih dejanj odprave, v katerih sva bila udeležena.

Ob letošnji okrogli obletnici se prav posebno živo spominjam Rika in najinih doživetij. Z opisom ne gre odlašati, saj čas teče in nihče ne ve, kdaj napoči njegov trenutek...

NESREČA NAD TABOROM 4

Trenutki na vrhu so se iztekli, še preden so se nanj povzpeli zamudniki, med njimi ob podpori dveh ruskih alpinistov tudi Japonec. Filmarji lovijo poslednje kadre množičnega pristopa v počastitev stoletnice rojstva **Vladimira Iljiča Lenina**. Kostja se je s smučmi že spustil na plato. Lovi nas čas, ura je kasna, tabor 4 pa nikakor tako blizu, da bi to zanemarili. Za nameček smo vsi več ali manj zdelani od višine.

Sestopamo počasi, več ali manj posamič, prejšnjega strumnega reda ni čutiti. Uredimo se šele na platoju, kjer nas najprej čaka še kakih 20 ali 30 metrov vzpona in nato vse do tabora samo še pot navzdol. Z Rikom, Luvsanom, Toljo in Sergejem se srečno pribijemo prek

Med pomenkom s prevajalko Tajo 4. 8. 1969: vse življenje živ spomin.

Foto: Pavle Šegula

strmega snežnega skoka. Gre počasi, za oprimke in stope so na voljo cele luknje.

Že kmalu nam gre bolje, hitro smo na vrhu zadnjega, zelo strmega odstavka. Tu smo še previdnejši; zaradi svoje lege je sneg poledenel in trd. Brez derez ali podplatov s trikuni gre spet zelo počasi, prehitita pa nas Nina in Gena. Neverjetno, kakšna razlika: poprej je kazalo, da bo Nine ravnokar konec, k sreči pa si je že krepko opomogla.

Za nas in za vse, ki so še za nami, pripravi Jure z mojo vrvo vravno ograjo in ukaže, da sestopamo ob njej. Zdrs na tem mestu bi se skoraj zanesljivo nehal šele nekje na ravnini pri taboru 2, kakih 1500 metrov nižje, če nesrečnika ne bi prej pogoltnila kakšna ledeniška razpoka. Štirideset metrov nižje pripravlja Tolja že drugo vrvo; z Rikom sva hitro pri njem in čakava, medtem ko se trudi, da zavaruje še nadaljnji odsek, kjer so na poledeneli podlagi 10 do 20 centimetrov debele plasti novega snega, ki se pod koraki tu in tam odkrhne in izginja v nižave.

Opazujeva dogajanje nad nama: na vrhu strmine stoje bolgarski tovariši v rdečih vestonih. Veseli so visokega vrha in ko čakajo, da pridejo na vrsto za sestop, si pripovedujejo šale, da se kar lomijo od smeha. Visoki, čedni Ismail se ob tem preveč nagne, dereze mu preprečijo, da bi ujel novo ravnotežje, prevrne se naprej, palice mu zletijo iz rok, cepin ima, žal, zataknen za nahrbtnik in si z njim ne more pomagati...

Z zadrgnjenim grlom nemočno slediva tovarišu, ki vse hitreje drsi po snegu in kmalu prileti v skale, s katerih je vihar odpihal sneg. Sila sunka ga meče po skalah, kakih štirideset metrov nižje nemo obleži na pomolčku.

Šele zdaj popusti šok; prideva do glasu in kričiva Tolji, kaj se je zgodilo. Opazi ležečega, z nekaj skoki čez snežišče in skale je pri njem, kjer se mu kmalu pridruži va. Ismail diha, a je v nezavesti, krvavitve dajejo slutiti poškodbe lobanjskega dna. Karkoli že je, nezgoda v tej višini gotovo ne bo brez posledic, čeprav je pri padlem že v naslednjem trenutku tudi naš taboriščni zdravnik – vrač. Njega in vse nas čaka zahtevno reševanje, tu gori helikopter ne more ne lebdeti, ne pristati. Samo mi mu lahko pomagamo na dober, star način, ki tudi doma pride na vrsto vselej, ko odpove vse drugo.

Pripraviti bo treba transport. Enčo, vodja bolgarske skupine, in drugi člani so že tu, Tolja sproži rdečo raketo, ki obvesti tudi bazo, da je tu gori nekaj hudo narobe.

Naroči mi, naj grem v tabor po Kostjo. Pride naj s smučmi. Z njimi bo transport blažji za ponesrečenca, za reševalce pa tudi lažji. Takoj odrinem navzdol, samemu se mi dozdeva, da hodim neskončno dolgo – kdo bi si mislil, da je tako daleč! Pozno je že, daleč na zahodu tone sonce z zlatim leskom v rdečerumeno zarjo. Vsepopvsod se v pojemajočem siju poslavlja dan in ugaša kot v poslednji pozdrav njemu, ki je še ravnokar poln mladosti in moči s polnimi požirki užival življenje.

Nasproti mi pride postava s smučmi na ramenih. V mraku menim, da je Kostja, a je le njegov brat Boris. Nekdo od sestopajočih je še pred menoj pohitel v tabor in zaprosil za pomoč. Preden Boris odide, mi zapove, naj grem v tabor. Dosti je mladih moči, transport bo dolgotrajen in naporen, lahko bom še pomagal. Jutri bo težak dan...

Najdem šotor, zavlečem se v varno notranjost. Kolja že dremlje, Kostja mi postreže s čajem, nekaj malega tudi pojem. Ves sem šibak in presunjen. V dremežu čutim, kako šele kasno za menoj prideta Boris in Riko. Vsa izčrpana brez veliko besed ležeta, spanec nas nato milostno pobere tudi brez tablet.

Jutro je kot umito in brez vetra, hladno. Še preden vstanemo, se zavemo, da nas čaka negotov, težak

Diploma za sodelovanje na odpravi

dan. Včasih se pred šotorom pojavi kateri od Bolgarov, ki išče Borisa. Nesrečnik še diha, zdravnik se po radiu posvetuje z nevrologom. Z vprašanjem, kako najbolje pomagati ponesrečencu, se ubada tudi korenjaški vodja skupin Budanov.

Transport je problematičen, a še bolj problematično bi bilo s poškodovancem ostati tu v coni, kjer ne more ostati daljši čas brez posledic noben človek. Poslabšanje vremena, kakšna ujma, bi bilo usodno za vse. Inštruktorji sedejo k posvetu in sklenejo, da naj starejši in tisti, ki se ne počutijo dobro, sestopijo, ostali bodo počakali na razplet. Nihče se ne javi za sestop, počakali bomo!

Z MRTVIM TOVARIŠEM DO BAZNEGA TABORA

Ne vedoč, kaj bi, se potikamo sem in tja in razpravljamo o možnostih, da Ismail spričo svoje mladosti vendarle prestane transport in preživi. V tem se pojavi Enčo. Njegov mračni obraz brez ene same besede pove vse. Izrečemo mu sožalje. Takoj ko bo pokojni pripravljen za transport, se prične sestop.

Boris mi nerad izroči več kot sedem kilogramov težko kinokamero, vendar vztrajam, saj je že tako preobremenjen; Katarinine smučarske palice podarim smučarju Kostji, tu se sestopa s cepinom v rokah! Riko se kar šibi pod težkim nahrbtnikom.

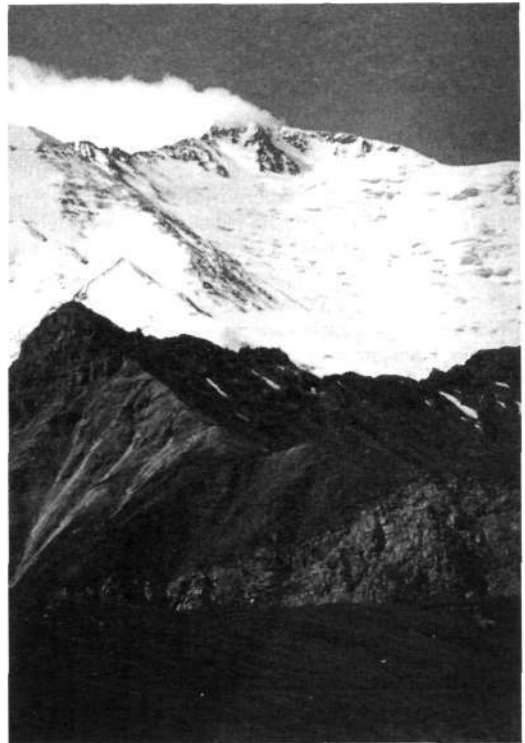
Reševalci s sidrišča v snegu z manjšim spremstvom spustijo pokojnika v šotorskem krilu 120 metrov po strmini, ob vrvi kot ograji sestopamo njegovi pogrebci. Težka kamera in neugodno težišče nahrbtnika me dajeta bolj, kot bi si mogel predstavljati, vendar mine prvi raztežaj brez težav. Potem se počutje naglo poslabša. Čudim se, kako more biti hoja navzdol bolj naporna kot je bil pred dnevi vzpon. Kaže, da so telesne rezerve izčrpane, če se primerjam z mlajšimi, pa vidim, da me daje tudi mojih petinštirideset let.

Umaknem se počivat do prvih skal, kjer mi Genadij pomaga navezati dereze. Skupaj se odpraviva navzdol. Kjer je mogoče, hodiva po grušču.

Končno smo v peremički. Tu Gena potežka moj nahrbtnik. Očitajoče me pogleda, ga odveže in me olajša za kamero, ki jo položi v svojo že tako težko in veliko »omaro«; gotovo nosi preko 20 kil! Če bi zgoraj ubogal Borisa, bi breme ne bilo pretežko in najbrž bi sestopal veliko lažje. Da, da, breme, ki ga v dolini komaj opaziš, te tu gori po hitrem postopku ugonobi.

V škrbini se naš sprevod obrne, treba bo kakih 100 metrov navzgor proti Razdelni, obvoza ni. S strani nas vodi **Budanov** z belo gazo prek obraza. Daje nam povelja, da so naši gibi usklajeni in da mrtvi tovor na Kostjinih smučeh gladko drsi navzgor. Še pravkar ves šibak kljub vzponu čutim, kako se mi popravlja počutje. Nedvomno se nam pozna, da smo že 500 metrov nižje in da pljuča zajemajo tudi nekaj več kisika. Na vrhu strmine se ponovno prične spust. Sprva sestopamo ob vrvi, ker pa je nevarnost zdrsa veliko manjša, hodimo bolj po svoje; na pobočju so sledi najmanj petdeset ljudi.

Sam ne vem, kdaj se znajdem pred našimi katakom-

Leninov vrh, v ospredju greben brez imena – pogled z zgornjega konca Lukinih livad 3. 8. 1969

bami v taboru 3. Z Rikom si privoščiva C-vitamin in glukozo, lotim se piškotov in klobase, po grlu se potoči nekaj požirkov hladnega čaja. Nato se pridruživa večini; veterani kavkaških in pamijskih gorā so razigrani, vse klepetajo in čeblja. Smrt kljub vsemu spoštovanju do pokojnika in obžalovanju njegove usode ne more ustaviti življenja živih. O tem, da bomo nekega dne na vrsti tudi mi, ta hip ne pomisli nihče.

Sklenjeno je, da gremo še danes do tabora 1, kar nas navda z veseljem in novimi močmi. Vpliv psihe je neverjeten.

Z odhodom ne odlašamo. Za spomin si prisvojim zapuščen bel lonček. Spominjal me bo na tabor 3 in na mojo najvišjo reševalno akcijo. Sestopamo in se čudimo neverjetnim spremembam na pobočjih gore. Kjer smo med vzponom hodili po utrjeni gazi, po navidezno trdnih tleh, se sedaj globoko predira gnil sneg. Strmine skoraj ni prepoznati, na vsakih nekaj korakov se kažejo led in razpoke, o katerih se nam prej ni niti sanjalo. Šele za slovo se nam kaže prava podoba ledenega slapa in opozarja, da smo ustrezno pozorni. Dereze pridejo presneto prav, vsak korak mora biti zanesljiv. Na platuju srečamo načelnika **Ovčnikova**.

V opuščnem taboru 2 spet nekoliko postanemo in se podpremo. Tudi tu je vse spremenjeno, ostala je ena sama snežna votlina, iz katere potegnemo čevlje in drugo opremo. Jure mi podari svoj lahki vojaški aluminijasti lonček. Spominjal me bo na tabor 2.

Pradham prinese dozo konzerviranega in močno osladkanega mleka. Gre mi neznansko v slast in vidno vrača moči; sicer pa ne pozabim, da je tu v zraku že veliko več kisika – to bo tisto glavno!

Vodje se domenijo, da ostanejo v snežni luknji samo **Konopljev** z Romunoma **Ionom** in **Mirceo**, Pradham pa z Madžaroma v šotoru; ostali se spustimo proti taboru 1. Strmo pobočje pod taborom je tokrat sila razpokano. Med aklimatizacijo nismo niti slutili, da se vzpenjamo prek pravega ledenega slapa.

Hitro smo v taboru 1, kjer vlada splošno veselje. Čestitajo nam, objemov in cmokanja ni ne konca ne kraja. Tatjana in druge alpinistke nam nosijo ogromne količine čaja. Nacejam se kar iz 10-litrskega lonca, da mi pohaja sapa. V neizmerno slast nam gre vsakovrstna hrana. Ugotovimo, da je našo zalogo »iker« med odsotnostjo uplenil neznan voluhar in si privoščil izdatno malico, a mu tega ne zamerimo. Važno je, da smo se celi in živi prebili sem dol in se tu dodobra nasitili in napojili.

REŠEVANJE ONEMOGLIH

Ovčnikov s tremi spremljevalci se odpravlja na pomoč v južno steno 200 metrov pod temenom Leninovega vrha, kjer čakata oslabiljeni Toni in Mihael. Tonija je izdalo zdravje in pomanjkanje telesne pripravljenosti. Verjetno je goro tudi on štel za lahko, sedaj pa brez tuje pomoči ne more v dolino. Reševalcem odstopiva najine škornje, ki so se na gori odlično obnesli. Niti trenutek naju ni zeblo, medtem ko se je marsikateri alpinist, med njimi Enčo, vrnil v dolino z omrzlinami.

Boris postreže z novico, da sta v škripcih tudi **Sepp Fuchs** in **Alois Huber**, ki v smeri Lipkina v višini 6800 metrov že tri dni nepokretna čakata na pomoč. Zjutraj se odpravlja ponju njun avstrijski rojak **Otmar Kutschera** s štirimi fanti iz naše skupine. Alois in Pepi sta sicer posamič dosegla vrh, po vrnitvi pa nista bila za nobeno rabo več. Otmar ju je presešil v edini uporaben šotor, ju oskrbel in odhitel v dolino po pomoč.

Zjutraj se poslovimo od reševalcev, ki po smeri Lipkina hite na pomoč onemoglim. Spremljajo jih naše dobre želje in upanje, da se kmalu in srečno vrnejo z varovanči.

Pripravljamo evakuacijo, vmes se obdarimo, ruskim tovarišem pridejo zelo prav tisti deli najine opreme, ki je ne bova nosila nazaj v domovino – očala, čelne svetilke, različni klini, pomožne vrvice. Žal mi je, da Borisu ne morem dati svoje vrvi, ki jo je nekdo med reševanjem Ismaila »pospravil« v svojo malho. Tudi puha ne moreva odtujevati, ker ga bodo potrebovali naši himalajci.

Po pokojnika pride skupina reševalcev iz baze, težko otovorjen jih spremlja tudi Riko. Mene zadolžijo za »ženski odred«, pridruži se nam nekaj tovarišev z omrzlinami in samotarjev. Čez Leninov ledenik udarimo direktno mimo Borisovih ovinkastih »študijskih poti«, spotoma pobiramo osamele skupine, med drugim nemške kolege, s katerimi smo bili skupaj na vrhu,

in žalostnega dolgina Uweja, ki ga je tik pod ciljem onemogočila višinska bolezen. Tudi najboljša tolažba ga ne spravi v dobro voljo. Treba je nekaj časa; šele ob pomisli na usodo bolgarskega tovariša se nekoliko umiri.

Pri tirikonu spet posedimo, na kupu smo pokojnik in živi, vendar nas to sožitje ne plaši, le šale mirujejo. Tudi kuhamo ne, saj so kuhalniki ostali v taboru ali odšli z reševalci. Nekateri fantje so v hoji čudno togi in nerodni. Omrzline? Ne, mučijo jih hemeroidi, ti zvesti spremljevalci odprav in zdravju neprijaznih jedilnih listov. Vrač, ki mu že bežen pogled v latrino pove več kot deset odgovorov, bo spet imel delo, za prvo silo ponudim nesrečnikom lasonil, ki ga na vseh gorskih poteh nosim s seboj.

Nadaljujemo pot po spolzkem, črnem ledeniku do kotanje, od koder je treba nazaj v strmi, podirajoči se breg. Reševalci trpijo kot živali, še tisti, ki imamo na plečih samo lastno in taborno opremo, imamo dosti opravka. Pod nogami se vse lomi, kruši in trga, ledu in snega, ki sta poprej vezala razrahljano morensko pobočje, ni več. Daje celo neuničljivega Borisa, ki poleg drugega tovariša še kamero in Kostjeve smučiči. Pomoč seveda odkloni, rekoč, da me bo že zaprosil, če bo potreba. Tile ruski fantje imajo res divjo kondicijo!

Sopihamo, spodletavamo, vmes mi prihaja na misel, da sem tu zagotovo poslednjič. Ugotovitev sprva ni prijetna, ko pa pomislim na svojo starost, sem vesel, da mi je bilo dano to veličastno doživetje, ki si ga pravzaprav nikdar nisem niti želel. Težke ture in udeležba v odpravah me nikoli niso mikali, vojna in povojne obremenitve mi niso omogočale, da bi se razvil v pravega plezalca. Izkušnje s te in kavkaške odprave pa bodo nedvomno koristne pri organizaciji naših odprav...

Spustimo se po rdeči zemljini in že smo na prvih zelenicah s cvetjem. Z grebena pritekajo rdeči potočki, vse žubori. Prileže se česen, ki smo ga že pogrešali. Tudi ta nam vrača vitamine in moči. V mirnem kotičku z bistro vodicco se prvič po mesecu dni do sitega nalokam vode.

Do Lukinih poljan se spustimo čez neroden skok, tam pa že cela vojska ljudi čaka na prevoz v bazo. Uslug majavih kamionov z drznimi vozniki, ki so vedno malce »pod paro«, se po možnosti izogibam. Pridružim se Igorju iz Leningrada, s katerim ju veselo mahneva kar peš. Spotoma opravlja skupne znance in se prebija čez vode, ki so ob tem času najvišje. V glavnem gre s skoki s skale na skalo, ponekod pa kar po vodi; vse mine brez pretirano mokrih posledic.

OD BAZNEGA TABORA DO NOMADOV PRI ŠARITAŠU

V taboru spet bratski objemi, čestitke in trepljanje, da komaj utegneva naročiti avto za tovariše na Lukinih poljanah. Nekaj novinarjev pobira vtise o uspelem vzponu. V zasilni kopalnici se po dolgem času z nepopisnim užitekmo očedim in olajšam telesne umazanije. Zdi se mi, da otekajo z odplakami tudi dvomi in bojzani, ki so me spremljali vse od odhoda v Pamir.

Alajska dolina: mladi rod kolhoznikov pred jurto 6. 8. 1969

Tokrat je okusna tudi večerja, na večer pa se pojavi zdaj ta, zdaj oni kolega z ognjeno vodico; dviganja čaš ni ne konca ne kraja. Italijani prinesejo čudno posodo z gorečo površino in ustniki, ki gre sprva od ust do ust, nato pa prazna roma v šotor, kamor se kmalu odpravimo tudi sami.

Torkovo jutro je lepo, nebo čisto, ozračje ne premore niti toliko vetra, da bi razgibal zastave, ki jih je dotlej surovo premetaval in cefral, nekatere pa povsem raztgal.

Zajtrk mine brez posebnega teka; ko podiramo šotore in pospravljamo svojo in skupno opremo, se nas ob mešanici veselja in žalosti vseh, ne le mene, že loteva potovalna mrzlica...

Sledi zbor, kjer se inozemci in tovariši iz SZ zberemo vsak na svojem prostoru. Polkovnik Racek, eden od pionirjev sovjetskega alpinizma, nam v imenu Federacije alpinizma SSSR čestita k uspehu in vsem, ki smo bili na Leninovem vrhu, podeli tudi spominsko značko. Moja ima številko 883. Za sedemtisočak in za tisti čas je kar visoka. Do dandanes je nekako toliko ljudi stalo tudi že na Čomolungmi.

Spustimo še zastave in se poslovimo od tovarišev, katerih poti se ločijo od naše. Nekaj jih bo še ostalo tu, drugi odhajajo po svoje. Poslovimo se od Ismaila, ki ga bo odpeljal helikopter; najbrž bi ga svojci radi pokopali v domačih tleh.

Natovorimo se na kamione. Ne bi rad dramatiziral, a treba je povedati, da vožnja po zlizanih, strmih kolesnicah na pamijskih morenah ni noben užitek. To je dobesedno tvegana ježa na kovinskem poskakujočem mustangu, med natovorjeno prtljago in tovariši, kar vse se od časa do časa zmeša v težko razrešljiv klobčič. Ko se krajina malce umiri, se vozimo med čredami drobnice, vmes so posamezni kosmati jaki, v daljavi jurte, včasih križa našo pot na smrt preplašen suslik.

Ko mine most čez Kysil-Su, smo na cesti, ki vodi v Sari-Taš. S skupnimi močmi se izvlečemo iz pasti z globokim blatom in že se znajdemo na mejni kontroli, kjer nam poštempljajo potne liste. Odtod odrinemo v goste h kolhoznikom.

Na tribuni vihrajo zastave, v ozračju valovijo mirni, otožni zvoki domače glasbe, v katerih slutimo širino step in včasih tudi prikrito strast.

Nekam nerodno nam je, ko pozdravijo tudi nas in se je treba množici po stari šegi s poklonom pred vrsto zahvaliti za izkazano pozornost.

Pojavijo se rokoborci na konjih. Bojevnika si ponudita dlan, nato pa vsak po svojih močeh in spretnosti pred očmi publike in dveh sodnikov poskušata drug drugega vreči iz sedla. Občudujemo mišičasta dedca in zvijačne trike, ko v osupljivi borbi s težavo ohranjata ravnotežje in uspešno ostajata v sedlih; da bi ju posnemal, nikomur od nas ne pride niti na misel.

Od nekod se na konju pripodi deklet, ki jo poskuša ujeti postaven mladenič, prav tako na konju. Jezdeca brez zadrege dirjata zdaj tu, zdaj tam, po potrebi kar skozi množico. Domačinom to ni nič posebnega, marsikdo od nas pa na tistem upa, da bo ta miting prestal vsaj tako varno kot je dogajanje na gori. Izmažemo se brez praske, neko žensko pa le vržeta po tleh, vendar očitno brez hujših posledic. Dirkačem se pridruži celo nekaj fantov in deklet iz naše »internacionalne komande«. Spretni in pogumni so prav tako, kot so bili na gori.

Med dogajanjem nam strežejo s kumisom, odlično pečeno ovčetino in kruhom. Sledi še predstava kulturno umetniške skupine iz Oša. Pevke v narodnih nošah prepevajo kirgiške pesmi, publika jih spodbuja, razvije se pravo ljudsko slavje. Mi fotografiramo, mame s ponosom kažejo rdečelično mladež.

POJEDINA ZA BOGOVE

Ko mislimo, da je že vsega konec, pridejo po nas gospodarji iz jurte. Z njimi moramo v njihove domove, kjer so nam pripravili gostijo. Širokopleči Ahmad naju in Mongola odpelje kar z avtomobilom, čeprav je jurta čisto blizu. Sezujemo se, preden vstopimo, nam ponudi vodo in brisačo, da se umijemo in osvežimo, nato se po turško usedemo na debelo preprogo.

Pred nami je razgrnjen velik prt, na katerega gostitelj prijatelj, zdravnik, nosi najrazličnejša jedila in jih večše

Večerni spokoj

ALEŠ TACER

*Noč se tiha v gore spušča,
sam pred kočjo zdaj sedim;
tu ni hrupa, tu ni trušča,
tu se ves osvobodim.*

*Napetost brez sledu izginja,
v čistem miru duša plava,
temna noč svoj plašč ogrinja,
nepojmljiva je narava.*

*Čuj, popotnik, čuj, planinec,
popusti v duši tej napeti,
naj potegne te v vrtnec,
poskušaj vse to doživeti!*

razporeja, da je bogatija videti še večja. Vsega je dovolj, kruha, sladkarij, melon, steklenic s konjakom, skodelic za čaj in kitajskega porcelana za kumis.

Gospodar pozna Jugoslavijo, kjer se je bil z Rdečo armado bojeval zadnje mesece vojne vihre. Pogosto omeni **Tita**, našega »gospodarja«. Razodene nam, koliko duš je včlanjenih v kolhoz, koliko je komunistov, koliko živali premorejo. V kolhozu vlada vzajemnost, ki pride posebno do veljave po hudih zimah, kakršna je bila pretekla.

Na vrsti je ovčja juha s čebulo, brez kakršnegakoli slabega priokusa. Uživa se brez žlic; ko se malce ohladi, jo z velikim užitek srebamo iz skodel, da v jurti kar cvrči – na bonton se ne oziramo. Začne se faza žganih pijač, skozi katero se z Rikom pretolčeva v glavnem uspešno in brez posledic. Gospodar v rafalih nazdravlja zdaj »rodini«, zdaj Titu, zdaj kolhozu, zdaj Jugoslaviji in konjak tudi v resnici popije, medtem ko midva goljufava, saj bi naju sicer na smrt bolna že kmalu odnesli k vraču v ordinacijo. Če v skodelico z ognjeno vodo »slučajno« pade olupek ali melonina pečka, Ahmad osebno likvidira vsebino, da bi naju ne motilo nebodigatreba smetovje.

Prinesejo ogromen srebrn krožnik, na katerem je okusno pečeno ovčje meso. Vsak si lahko vzame, kar si želi, meni kot najstarejšemu pa grozi še ovčja glava, sicer največja poslastica in počastitev gosta, kateremu jo ponudijo. To je stvar za sladokusce in poznavalce protokola.

Z glave odrežem nekaj mesa, ostale postopke, ki vodijo do možganov, pa zavlačujem, da bi jih v splošnem direndaju opravili večji Nemci in Poljaki, ki pridejo na obisk. Tako se kočljivi problem razreši sam od sebe, brez blamaže za mene in brez slabe volje za gospodarja. Še dobro, da ne ponujajo slanega čaja z žaltavim surovim maslom, kot je navada med šerpami v Nepal u Tibetu!

Planika

VERA PIPAL

*Planika bela zacvetela
spet bo sredi sivih sten.
Ve, kako zelo je lepa
in priljubljena ljudem.*

*Encijan in rododendron,
lepi jeglič in volčin –
poleg nje so vsi lepotci
naših ljubljenih planin.*

*Naj krasijo naše gore,
naj nam z njimi bo lepo.
Božajmo jih le s pogledi
in umaknimo roko.*

Strežemo si z ovčino, slaščicami in kruhom, ki gredo zares v slast. Poznajo se nam tedni na gori, kjer ni bilo možnosti niti teka za normalno prehranjevanje, kaj šele za kake požrtije. Kljub izdatni hrani v bazi po vrnitvi smo še vedno izstradani in dehidrirani.

Pred slovesom je na vrsti obdaritev gospodarja. Z Rikom sva sprva v zadregi, saj doma nisva vedela, kaj vse naju čaka in razen značk nisva vzela s seboj nič vrednega. Reši naju moj švicarski oficirski nož, ob katerem gospodarju oči kar zasijejo. Kaže, da sva mu z njim zares ustregla. Navsezadnje je pa že nekaj drugega kot neuporabne značke, s katerimi bi osrečil kvečjemu ženske in otroke.

S pozno uro se pojavi želja po spancu, naključni gostje pa le neradi odidejo; nekateri se precej okajeni odpravijo v kino. Za hip moramo ven, na prosto, tudi mi. Tiho noč moti brnenje agregata. Noč na 3200 metrih je hladna, na nebu sveti milijon zvezd. Potem se zalezemo v prešite odeje gospodarja Ahmada. Spimo kot ubiti, brez prebujanja. Bilanca telesa je še kar negativna. Kar sprejme, vse predela in potakne po celicah, nič ne sme v izgubo!

Zjutraj nama polkovnik Racek naroča pozdrave za **Miho Potočnika** in udeležence naše prve odprave v Pamir. Razkaže nam bližnje vrhove, večinoma pet- in šesttisočake, ki so večidel že na kitajskih tleh in seveda še nedotaknjeni. Pozornost zbujata zlasti vitka, strma piramida Pogrančnika.

Nadvse okusen in slasten zajtrk z obilico čebule se doobra zavleče; šele ko nas Nakim iz vodstva glasno priganja, se končno ginjeni poslovimo od tršatega gostitelja in njegove družine.

ZA SLOVO SPET OŠ IN MOSKVA

Pot je dolga, polna čudovitih razgledov, ki jih zavoljo obmejnega pasu ne ovekovečimo s svojimi fotoaparati. Spotoma se za hipec spet ustavimo na sedlu, odkoder poslednjič vidimo plečati Leninov vrh. V Toplih vodah so med našo odsotnostjo pozidali most, v gosteh imajo letoviščarje, ki se jim pridružimo pri mizi. Tam pospravimo popotnico, ki nas spremlja že od kolhoza. Naš cilj je sedaj Oš, kjer se po treh urah nastanimo v starem orientalsko zaniknem hotelu. Miru seveda ni; niti pošte ne morem oddati, a če je lahko počakala do danes, bo še do jutri.

Zvečer se zberemo v restavraciji. Večerji sledijo banke, govornice, zdravice. Umetnik **Šisko** razpravlja o vrednotah alpinizma. Mimogrede pikne Poljake, ki po nesreči bolgarskega tovariša niso sodelovali v reševalni akciji, ampak tebi nič meni nič lepo sestopili v dolino. Bradati Peter obtožbe zavrne in s kolegi užaljen odide, kmalu pa se spet vsi vrnejo. Puščobneži okoli polnoči odrinemo v hotel. Radi bi spali, a se s **Konopljovim** zapletemo v dolg razgovor o opremi. Huda vročina nam tako in tako ne da spati.

Smo na rodovitnih srednjeazijskih ravninah, kjer uspeva odličen bombaž. Zato si naslednjega dne ogledamo bližnjo tovarno svile, ustanovljena leta 1929. Seznanijo

nas z delovnim procesom in gospodarjenjem; še najbolj nas zanima, kako nastajajo kokoni. Za spomin nam podarijo svilene rutice.

Sledi potikanje po bazarju, kjer Japonci kupujejo nakit in parajo živce svojemu spremljevalcu Nakimu, ki nestrno priganja k odhodu na letališče. Pričenja se nam muditi.

Z nami sta že tudi mladi Alois Huber in Sepp Fuchs. Reševalci so ju rešili iz pasti na Leninovem vrhu in s trudom spravili do baze, odkoder sta v Oš priletela s sanitetnim helikopterjem Rdeče armade. Alois si je že dobro opomogel, le med hojo ga še nekoliko zanaša. *Seppa je bolj udarilo in še vedno ni kaj pridna pri sebi.* To se boleče odraža v njegovi otopelosti in zmedeni govorici, ko letimo proti Moskvi. Tam ga opolnoči prevzame rešilec in odpelje v bolnišnico, nas pa **Kropf in Kaspin** odpeljeta v »Gostinico Sputnik«. Med temeljito kopeljo pridejo na vrsto tudi lasje, v katerih se je ugnezdila vsakovrstna umazanija. Še dobro, da ni uši! Šele potem lahko pomisliva na zasluženno spanje.

Zbudiva se šele pozno dopoldne, ko prijatelj že skrbi, kaj je z nama. Najprej je na vrsti frizer, kjer se otresem viška svojih dolgih nekoliko osivelih las. Nekaj tovarišev se čudi in me kar ne prepozna, ko se pojavim pred njimi ves oskubljen in na pogled menda celo nekaj let mlajši.

Kosilo je združeno z zdravicami. Predsedniku Profsojuzov **Hromovu** podariva slovensko zastavico, ki je bila z nama na vrhu. Tiskovna konferenca je medla, novinarjev malo, izjema sta dopisnica in dopisnik iz Nemške demokratične republike. Alpinizem očitno ne privlači časopisnih hiš niti novinarjev. Odmeva kvečjemu kaka hujska nesreča ali vzpon na zelo zaguljen vrh.

Popoldne urejamo svoje stvari, pišemo dnevnik, da bi nadoknadili zamujeno, dokler je spomin še živ. Zvečer se poslovimo od Francozov in Italijanov, zarana odhajajo. Spet smo pozni.

NA KONCU ŠE ENA SMRT

V soboto gremo s Tajo in Madžaroma na ogled v Galerijo Tretjakov, kjer pasemo oči na imenitnih slikah; gore v ruski upodabljači umetnosti niso brez odmeva. Gledamo Elbrus v mesečini, prizore iz Kavkaza, kašmirske ledenike.

Med kosilom se razveselimo Tonija in Martina. Slednje-ga pustolovščina ni prav nič prizadela, Toni pa je shujšal za osem kilogramov in bi med drugim rad vedel, kje bi se dalo naročiti naše višinske škornje, ki so se dobro obnesli tudi ruskim reševalcem.

Kasno popoldne nas Boris povabi na malico, ki jo sami pripravimo pri prevajalki Taji v njenem stanovanju v Ulici Krupske. Je prostorno in funkcionalno, sicer pa bolj grobo, pač rusko...

Na kupu so trije Juriji, korenjaški Gena je brez svojega oprtnika pol manj širok, kot je bil videti na gori. Prišli so še Sergej z ženo, nekoliko zamorjeni doktorand Saša, Luvsan, Bolgari z neko novo Nino, ne tisto iz naše pamiške skupine. Žal nam je, da ni zraven še nje in vseh drugih, a tako je pač. Naše življenje je eno samo

Bilo je in minilo, že jutri teh šotorov pod pamiškimi velikani ne bo več. Ačik Taš, 5. 8. 1969

prihajanje, shajanje, sobivanje, razhajanje in odhajanje. Tako je bilo in tako tudi vselej bo.

Taja in Jurij sta menda že temeljito utrujena, ko naju v nedeljo dopoldne spet spremljata pred Kremelj na ogled tamkajšnjih znamenitosti, a tega z ničemer ne pokažeta. Nemci, oba Mongola in Avstrijci odhajajo. Sepp ostaja v bolnišnici, vendar mu usoda ni naklonjena. Nekaj dni kasneje ga zaradi notranjih krvavitev premaga smrt. Zvečer se posloviva, v hotelu pripraviva svoje bisage in tako dočkava svoj dan.

Odrineva na našo ambasado, kjer naju z besedami »Pa znate, meni se ovaj sport ne sviđa« kar na stopnicah odpravi – vratar. Funkcionarji nimajo časa, da bi ga zapravljali z nekakšnimi alpinisti. Jeziva se, da sva po nemarnem zapravljala čas in denar.

S taksijem odrineva na letališče, kjer naju pri prtljagi krepko pritisne debela matrona. Je pač psiholog, ki že iz reakcije obraznih mišic med prenašanjem svinjsko težke torbe s kovačijo ugane, da tam ni samo milo in druga »osebna prtljaga«. Še dobro, da imava denar! Zadnji hip pridirja še Jurij, poslovimo se in že smo v letalu.

Dan kasneje me prijazni **Lojze Golob** s Planinske zveze s kombijem zapelje v Škofjo Loko. Začenjajo se nove zgodbe, pamiška je dokončno končana, ostala so le doživlja in spomini...